НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ У США

Інна Самойлюкевич

У статті розглядаються питання вдосконалення професійної підготовки вчителів іноземних мов в інформаційному суспільстві США. Автор досліджує види інформаційної діяльності вчителя, комплексу вмінь, технологій і методів, необхідних для її опанування з використанням ІКТ.

Кожна країна рухається у напрямі формування інформаційного суспільства власним шляхом, який визначається існуючими політичними, соціально-економічними і культурними умовами. Проте спільною рисою сучасного суспільного розвитку є перетворення інформації на найважливіший глобальний ресурс людства: якість життя значною мірою залежить від наукового знання, проведення наукових досліджень, модернізації системи освіти, збільшення доступу до інформації, постійного підвищення кваліфікації фахівців.

Сучасне людство долучилося до загальноісторичного процесу інформатизації, який зумовлений низкою об'єктивних факторів: швидко зростаюча складність штучно утвореного людиною середовища її існування – техносфери; вичерпання природних ресурсів і зумовлена ним необхідність відмови від домінуючої нині парадигми екстенсивного розвитку цивілізації; зростання екологічної небезпеки і необхідність пошуку розв'язання найактуальнішої проблеми сучасності – проблеми виживання людства як біологічного виду [1, 42].

Інформатизація суспільства є стратегічним фактором розвитку цивілізації, який завдяки особливим властивостям інформації дає людству певні шанси розв'язувати глобальні проблеми і перейти до нової парадигми сталого і безпечного розвитку. У цей період цивілізаційного розвитку виробництво інформації стає основним видом діяльності, й комп'ютеризація – частиною цього процесу.

Інформація розглядається вченими як система взаємопов'язаних процесів: **інформаційного** – представлення всієї соціально значущої інформації у формі, доступній для зберігання і передачі електронними засобами; **пізнавального** – формування і збереження цілісної інформаційної моделі світу, що уможливлює здійснення суспільством випереджального динамічного регулювання свого розвитку на всіх рівнях, від індивідуальної діяльності до функціонування соціальних інститутів; **матеріального** – побудови глобальної інфраструктури електронних засобів зберігання, обробки та передачі інформації [2, 6].

Інформатизація сучасного суспільства викликає такі соціальні наслідки, як збільшення кількості зайнятих в інформаційній сфері, інтелектуалізація багатьох видів праці та підвищення вимог до загальноосвітньої підготовки фахівців,

професійної підготовки на базі нових інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ).

Людині інформаційного суспільства має бути притаманне ноосферне мислення, сконцентроване навколо теорії взаємодії природи і суспільства, згідно з якою людська діяльність стає головним, визначальним фактором розвитку. Поняття ноосфери як сфери розуму ввели на початку XX століття Тейяр де Шарден і Е. Леруа. І. Вернадський розробив зміст поняття «ноосфера» у контексті його вчення про біосферу, гуманістичну ідеологію і роль наукової думки як планетарного і космічного явища. Для нього людина була, перш за все, носієм розуму. У системі ноосферної освіти повинні домінувати інформаційні компоненти, оскільки випускники цієї системи житимуть в інформаційному суспільстві, де пріоритетну роль відіграватимуть фундаментальні знання про інформаційні процеси в природі і суспільстві, нові інформаційні технологій [1, с. 34].

Видатний американський психолог Ховард Гарднер визначає когнітивні здібності людини XXI-го століття, які допоможуть їй вижити і самоактуалізуватися в інформаційному суспільстві: 1) дисциплінарний розум (the disciplinary mind), тобто опанування базових наук і щонайменше однієї професії; 2) синтезуючий розум (the synthesizing mind) – здатність інтегрувати ідеї з різних предметів або сфер у єдине ціле, а також донести новоутворене до інших; 3) креативний розум (the creating mind) – здатність знаходити нові проблеми, питання, явища та вирішувати або пояснювати їх; 4) поважливий розум (the respectful mind) – усвідомлення і повага до відмінностей між людьми; 5) етичний розум (the ethic mind) – який забезпечує виконання обов'язків робітника і громадянина [3, 5-9].

Відмінною рисою XXI століття є також те, що воно назване ЮНЕСКО віком поліглотів, тобто знання не тільки однієї, а декількох іноземних мов стає необхідною умовою освіченості в інформаційному суспільстві. Гармонійний розвиток інформаційного суспільства можливий за умови плекання доступності мультилінгвальної інформації, без чого будуть втрачені локальні культури і обмежена комунікація з рештою світу. У документі ЮНЕСКО «Стан дослідження інформаційного суспільства» запропоновано, що практика електронного перекладу і встановлення норм, стандартів, правових інструментів, принципів і кодів поведінки сприятимуть поширенню знань, поважному ставленню до користування всіма мовами, розширенню мовного розмаїття у кіберпросторі, доступу до культурної та наукової інформації через створення мультилінгвальних вебсайтів [4].

У зв'язку з новими умовами розвитку суспільства змінюється підхід до освіти загалом і мовної освіти зокрема. Іноземна мова стає засобом інтеркультурного спілкування, яке здійснюється як при особистому контакті, так і опосередковано через ІКТ. Цим пояснюється необхідність переосмислення не тільки концепцій мовної освіти в умовах інформатизації, але й вищої професійної освіти, у тому

числі вдосконалення професійної підготовки педагогів. Тому актуальним стає вивчення досвіду розвинутих країн щодо навчання майбутніх учителів іноземних мов (ІМ), яке засноване не тільки на фундаментальних знаннях у предметній галузі, педагогіці та психології, але й на загальній культурі, яка включає інформаційну.

Метою статті є аналіз шляхів модернізації системи професійної підготовки майбутніх учителів ІМ в умовах інформатизації освіти у США. Для досягнення поставленої мети слід розглянути специфіку забезпечення освітньої сфери викладання і вивчення мов методологією і практикою розробки й оптимального використання ІКТ, зорієнтованих на реалізацію психолого-педагогічних цілей навчання і виховання.

Найбільш розробленим напрямом інформатизації освіти у США є застосування ІКТ безпосередньо в навчальному процесі. Теоретичні питання використання ІКТ у навчанні іноземних мов досліджуються у працях Г. Дудні, Н. Хоклі, А. Харгрівза, Л. Петрідес, Дж. Корбетта, Р Едвардза та ін.

Необхідність розвитку професійного рівня інформаційної компетентності майбутніх учителів ІМ продиктована такими положеннями: 1) **реалізація** соціального замовлення, зумовленого інформатизацією сучасного суспільства: необхідність підготовки майбутнього вчителя іноземної мови в галузі інформатики та ІКТ; необхідність використання педагогічних та інформаційних технологій для підготовки учнів до самостійної пізнавальної діяльності; 2) **розвиток** особистості майбутнього вчителя ІМ, підготовка його до самостійної продуктивної іншомовної та інтеркультурної діяльності в умовах інформаційного суспільства: розвиток конструктивного, алгоритмічного мислення завдяки особливостям спілкування з ІКТ; розвиток творчого мислення за рахунок зменшення долі репродуктивної діяльності; розвиток комунікативних здібностей на основі виконання спільних проектів з учнями з країн мови, що вивчається; формування вмінь приймати оптимальні рішення у складній ситуації (у ході мовних, телекомунікаційних ділових ігор, роботи з програмами-тренажерами тощо); розвиток навичок філологічної дослідницької діяльності (при роботі з моделюючими програмами та інтелектуальними навчальними методами); 3) **інтенсифікація** всіх рівнів навчально-виховного процесу: підвищення ефективності та якості навчання через використання ІКТ; виявлення та застосування стимулів активізації пізнавальної діяльності учнів; поглиблення міжпредметних зв'язків у результаті використання сучасних засобів обробки інформації для вирішення навчальних завдань з різних предметів (інформаційне моделювання, локальні та мережеві бази даних та ін.) [5, с. 11-12].

Розглядаючи діяльність кваліфікованого фахівця, можна визначити певні елементи інформаційної діяльності у кожному компоненті його професійної компетентності. Інформаційна діяльність розуміється як діяльність, пов'язана з обробкою певної осмисленої інформації та прийнятими на її основі певних рішень,

тобто створення нової інформації. До того ж термін «інформація» вживається у широкому сенсі як «такі дані, невідомі до їх отримання, що є об'єктом зберігання, передачі та обробки» [6, 24].

На основі аналізу професійної діяльності вчителя ІМ та класифікації видів інформаційної діяльності педагога, запропонованої І.В. Робертом [7, 173-175], нами досліджено такі види інформаційної діяльності американського вчителя ІМ: 1) пошук і збір автентичних матеріалів у текстовому, графічному, звуковому і відеоформаті при використанні різних видів ІКТ: баз даних, інструментальних програмних засобів, ресурсів Інтернет тощо; 2) обробка автентичних матеріалів за допомогою текстових процесорів, графічних редакторів, програмних засобів обробки звуку і відео, баз даних, програм створення мультимедійних презентацій та ін.; 3) використання автентичної та вторинної інформації, що передбачає перспективне планування навчально-виховного процесу за умов реалізації потенціалу ІКТ автоматизувати процеси інформаційно-методичного забезпечення, вимагає від учителя вміння створювати моделі навчання відповідно до психолого-педагогічних і методичних вимог.

Поділяючи думку Г. Дудні [8], у контексті американської освіти також виявлено, що для здійснення інформаційної діяльності майбутній вчитель ІМ має сформувати і розвинути чотири основні групи вмінь: конструктивні, організаційні, комунікативні та гностичні. **Конструктивна** група містить уміння вибирати програмне забезпечення і раціональні методи обробки автентичної та навчальної інформації у різних форматах, проектувати навчально-виховний процес з використанням ІКТ, з урахуванням індивідуальних особливостей учнів та специфіки комп'ютерного викладання різних аспектів мови. **Організаційні** вміння передбачають, зокрема, вміння працювати з базами даних і знань (електронні словники, довідники, енциклопедії), застосовувати різні прийоми фіксації автентичного матеріалу засобами ІКТ, здійснювати організацію індивідуальної, парної, групової діяльності з використанням ІКТ у навчанні ІМ, перебудувати систему власної педагогічної діяльності. **Комунікативні** вміння – це вміння проводити інтерактивне спілкування, вибирати спосіб мережевої взаємодії (синхронний, асинхронний), аналізувати рівень доступності для учнів автентичного навчального матеріалу. **Гностична** група включає вміння прогнозувати ефективність використання програмних засобів і організаційних форм діяльності вчителя та учнів з ресурсами ІКТ у процесі навчання іноземної мови; вміння аналізувати проведений з використанням ІКТ урок іноземної мови; вміння оцінювати готовність до педагогічної діяльності із застосуванням ІКТ.

На основі аналізу американських освітніх стандартів у галузі викладання і вивчення ІМ [9], навчальних планів і програм відділень університетів, які готують майбутніх учителів іноземних мов, виявлено деякі нормативні, організаційні, психологічні та педагогічні умови успішного розвитку інформаційної компетентності вчителя ІМ.

Нормативні умови передбачають розробку вимог освітніх стандартів щодо рівня інформаційної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови; введення в освітньо-професійну програму базового методичного курсу проблематики використання ІКТ у процесі навчання іноземної мови; включення до навчального плану курсів, спрямованих на розвиток інформаційної компетентності майбутнього вчителя ІМ.

Організаційні умови зосереджують увагу освітян на забезпеченні процесу розвитку інформаційної компетентності відповідною матеріально-технічною базою; організації постійного й неперервного контролю та управління розвитком інформаційної компетентності майбутнього вчителя ІМ на всіх етапах навчального процесу.

До **психологічних** умов належить формування позитивної мотивації на подолання психологічного бар'єру застосуванням ІКТ та безпосереднє використання ІКТ у професійній діяльності майбутнього вчителя ІМ.

Педагогічні умови передбачають: співвіднесення результатів підготовки в галузі ІКТ майбутніх учителів з вимогами, зумовленими інформаційною діяльністю спеціаліста; зіставлення змісту навчальних курсів, спрямованих на розвиток інформаційної компетентності майбутнього вчителя ІМ, з основними тенденціями й особливостями інформатизації системи освіти; активізацією пізнавальних процесів завдяки застосуванню спеціальних методів і засобів навчання на різних етапах професійної підготовки; оптимальне поєднання різних форм організації навчального процесу, створення умов для організації самостійної роботи студентів.

Підвищення якості підготовки вчителів є головною ідеєю модернізації педагогічної освіти, що відбувається у сучасній Америці. На думку представників американської педагогіки К. Браунелла, Е. Існера, Б. Коліса, Д. Паркера та ін., модернізація системи підготовки вчителів не буде ефективною, якщо вона стосується тільки структури педагогічної освіти та її змісту, ігноруючи модернізацію технологій підготовки вчителів, зміни у процесі взаємодії викладача і студента [10, с. 95]. У зв'язку з цим стратегічним напрямом модернізації професійно-педагогічної підготовки вчителів ІМ в умовах інформатизації є вдосконалення її технологій, які визначають характер і особливості стосунків викладача і студента.

Мету розробки і використання сучасних технологій дослідники вбачають не в новизні й оригінальності, а у підвищенні якості професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів [11, 84]. Загальними тенденціями вдосконалення технологій і методів навчання в американських педагогічних навчальних закладах є:

– активізація навчальної діяльності студентів через проблемне навчання, індивідуалізацію, персоналізацію навчання, модульне навчання, навчальне

консультування, кооперативне навчання;

– розширення планової методично й організаційно забезпеченої, самостійної роботи студентів, форми якої індивідуалізуються залежно від здібностей і рівня підготовки, цілей освіти, специфіки майбутньої педагогічної діяльності;

– поширення «незалежного навчання», що передбачає відсутність безпосереднього особистого контакту між викладачем і студентом, використання ІКТ для забезпечення двобічного опосередкованого зв′язку між викладачем і студентом з можливістю проведення цільових зустрічей між ними;

– комплексне використання потенціалу сучасної техніки і досягнень у галузі педагогіки, психології навчання, соціології, теорії інформації;

– зниження інтересу до конкретних технологій та надання переваги власному вибору і творчості викладачів щодо цілеспрямованого комбінування різноманітних технологій в освітньому процесі.

Модернізація професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя ІМ спричинила й перегляд методів навчання. Головною вимогою до вибору методів навчання у США є організація процесу навчання як серії дослідницьких дій, у ході яких студент сам набуває знань, а з ними й уміння самостійно працювати. Внутрішня релевантність студента як вирішальний принцип вибору методів навчання акцентує увагу на методах, заснованих на особистому емоційному сприйнятті студентів, які створюють умови для самовираження і сприяють формуванню творчої активності майбутніх учителів.

У навчальних закладах педагогічного профілю США у контексті сучасного викладання іноземних мов особливого поширення набули такі методи навчання: **репродуктивні** (метод аналізу ситуацій, мікровикладання, метод викладання командою), побудовані на чіткій системі подання інформації та контролю за її засвоєнням для досягнення заданого результату; **проблемно-пошукові** (проблемна дискусія, метод проектів, метод відкриттів), орієнтовані на самостійне здобуття знань студентами, на активізацію їх пізнавальної та інформаційної діяльності, розвиток мислення; **ігрові** (імітаційна гра, моделювання, навчальна гра з розв′язанням проблем), які моделюють типові педагогічні ситуації та забезпечують студентам розбудову професійної діяльності, спільної роботи, діалогічного спілкування, прийняття рішень на основі всебічного аналізу ситуації з одночасним опануванням і використанням раніше засвоєного матеріалу.

Аналіз підготовки вчителів іноземних мов в американських університетах дає підстави стверджувати, що процес модернізації мовної педагогічної освіти відбувається сьогодні досить стихійно. Неодноразові спроби скоординувати зусилля у цьому напрямі не дали очікуваних результатів. Однією з основних причин такого стану речей вважається відсутність єдиної методології використання ІКТ у системі професійної підготовки фахівців. Вирішення цього завдання уявляється можливим лише на основі подальших комплексних досліджень психолого-педагогічних проблем навчання і виховання в умовах широкого застосування ІКТ, прогнозування соціальних наслідків інформатизації

вищої та середньої освіти, розвитку інформаційної компетентності педагогічних працівників.

Список використаних джерел:

1. *Богатова И. Б. Интеграция учебных дисциплин в контексте ноосферного мышления (на примере обучения в средних профессиональных учебных заведениях): Автореф. …канд. пед. наук, 13.00.08. – Тольятти, 2004. – 22 с.*
2. *Коджаспирова Г.М., Петров К.В. Технические средства обучения и методика их использования: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – 4-е изд., стер. – М.: Издательский центр «Академия», 2007. – 352 с.*
3. *Gardener, Howard. Five minds for the future. – Boston, Massachusetts: Harvard Business School Press, 2007. – 196 p.*
4. *Status of Research on the Information Society. UNESCO Publications for the World Summit on the Information Society / Ed. by Kwame Boafo. – Paris: UNESCO, 2003. – 83 p.*
5. *Толстых О.М. Развитие профессионального уровня информационной компетентности будущего учителя иностранного языка в процессе подготовки в области информатики и ИКТ: Автореф. …канд. пед. наук, 13.00.02. – Омск, 2006. – 18 с.*
6. *Захарова И.Г. Информационные технологии в образовании: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – 3-е изд., стер. – М.: Издательский центр «Академия», 2007. – 192 с.*
7. *Роберт И.В. Совершенные информационные технологии в образовании: дидактические проблемы, перспективы использования. – М.: Школа – Пресс, 1994. – 205 с.*
8. *Dudeney, G., Hockly, N. How to teach English with technology / Series Editor: Jeremy Harmer. – Harlow: Pearson Education Limited, 2007. – 191 c.*
9. *Program Standards for the Preparation of Foreign Language Teachers (Initial level-Undergraduate and Graduate) (For K-12 and Secondary Certification Programs). URL: www.acttl.org.*
10. *Сахиева Р.Г. Основные направления модернизации профессионально-педагогической подготовки учителей в США: Дисс. …канд. пед. наук, 13.00.01. – Казань, 2004. – 163 с.*
11. *Гушлевська І.В. Трансформація професійних функцій вчителя в умовах інформаційного суспільства (на матеріалах США і Канади): Дисс. …канд. пед. наук, 13.00.04. – 245 с.*

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ,
ПОВ'ЯЗАНІ З ПОРІВНЯЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИМИ ДОСЛІДЖЕННЯМИ

Абревіатура	Повна назва мовою оригіналу	Переклад української мовою	Веб-адреса
BAICE	British Association for International and Comparative Education	Британська асоціація міжнародної та порівняльної педагогіки	http://www.baice.ac.uk/
BATROE	British Association of Teachers and Researchers on Overseas Education	Британська асоціація вчителів і дослідників закордонної освіти	http://www.bris.ac.uk/education
CERC	Comparative Education Research Centre	Дослідницький центр порівняльної педагогіки	http://www.hku.hk/cerc/
CESE	Comparative Education Society in Europe	Європейське товариство порівняльної педагогіки	http://www.ceseurope.org/
IBE	International Bureau of Education	Міжнародне бюро освіти	http://www.ibe.unesco.org/ru
WCCES	The World Council of Comparative Education Societies	Всесвітня рада товариств порівняльної педагогіки	http://www.wcces.net/
IEA	International Association for the Evaluation of Educational Achievement	Міжнародна асоціація оцінення навчальних досягнень	http://www.iea.nl/
IIEP	International Institute for Educational Planning	Міжнародний інститут освітнього планування	http://www.iipe-buenosaires.org.ar/
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation	Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури	http://portal.unesco.org/en/